

theory for better orientation of students in the constantly changing conditions in accounting practice.

Key words: Theory of accounting, accounting, theories of balance

JEL klasifikácia: **M 40**

Použité zdroje:

- [1] FEKETEOVÁ, R. : *Podstata a význam teórie účtovníctva v súčasných podmienkach praxe*. Dizertačná práca, 2009.
- [2] ŠLOSÁROVÁ, A. a kol.: *Analýza účtovnej závierky*. Bratislava : Iura Edition, 2006.
- [3] Informačný list a projekt predmetu Teória účtovníctva – materiály Katedry účtovníctva a audítorstva FHI EU v Bratislave.

Kontakt

Renáta Feketeová, Ing., Mgr., PhD., Katedra účtovníctva a audítorstva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 777, feketeov@euba.sk

ZMĚNY VE VYKÁZANÉM VÝSLEDKU DLE IFRS⁹

Changes in reported income according to IFRS

Jana Fibírová

V průběhu roku 2007, s platností od 1. 1. 2009, byl mezinárodními účetními standardy IFRS, konkrétně IAS 1 „Prezentace účetní závěrky“¹⁰, novelizován obsah účetní závěrky. Byl změněn i pojmový aparát pro označení základních účetních výkazů. Namísto nejrozšířenějších a historicky zažitých, „stručných“ pojmů - rozvaha, výsledovka, výkaz peněžních toků, příloha - jsou výkazy ve výčtu tzv. úplné sady zveřejňovaných účetních výkazů podle IAS 1 vymezeny takto¹¹:

- a) výkaz o finanční situaci ke konci období;
- b) výkaz o úplném výsledku za období;
- c) výkaz změn vlastního kapitálu za období;
- d) výkaz o peněžních tocích za období;
- e) přílohu obsahující přehled podstatných účetních politik a další vysvětlující poznámky; a
- f) výkaz o finanční situaci k počátku nejstaršího srovnávacího období, pokud společnost aplikuje účetní pravidla retrospektivně, anebo provádí retrospektivní úpravy položek účetní závěrky nebo pokud mění strukturu položek své účetní závěrky.

Věnujme nejprve pozornost stručné charakteristice změny ve vykázaném úplném výsledku dle IFRS, platné od 1. 1. 2009, poté doplníme tuto informaci o porovnání s vypovídací schopností vykázaného výsledku dle US GAAP.

Výkaz o úplném výsledku dle IFRS

Součástí úplného výsledku (*comprehensive income*) je kromě výsledku uváděného ve výsledovce i výsledek zobrazený rozvahově, ve fondech vlastního kapitálu. Tento způsob vykázaní hospodářského výsledku byl poprvé použit v US GAAP (vydáním standardu SFAS 130 v roce 1997), od roku 2009 je požadován i dle IFRS. Přitom je důležité podotknout, že informace o úplném výsledku byla v účetní závěrce dle mezinárodních standardů vykazována i před rokem 2009, ale ve dvou výkazech - ve výkazu zisku a ztrát, ve výkazu změn vlastního kapitálu.

Struktura zveřejňovaných informací o úplném výsledku za období umožňuje v první řadě změřit výši hospodářského výsledku z tzv. „výdělkového“ procesu společnosti, zejména provozní a finanční činnosti. Další částí vykazovaného úplného výsledku jsou tzv. přínosy „Gains“ a úbytky „Losses“, které jsou výsledkem činností, které jsou mimo kontrolu společnosti a vykazují se čisté (kompenzují se). Typickými příklady gains a losses jsou zejména dopady přecenění aktiv a závazků (jak směrem nahoru, tak směrem dolů), oblast kurzových rozdílů (vyplývajících nejen z rozdílů v průběhu účetního období, ale i z nerealizovaných kurzových rozdílů při sestavení závěrky a jejich přepočtů na jinou měnu),

⁹ Příspěvek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru Fakulty financí a účetnictví VŠE v Praze „Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska“ s registračním číslem MSMT6138439903

¹⁰ IAS 1 Presentation of Financial Statements.

¹¹ *International Financial Reporting Standards*, vydané k 1.1.2009, London, IASB 2009

výsledky z prodeje dlouhodobého majetku a cenných papírů a dopady různých přírodních a jiných katastrof společnosti.

Gains a losses se dále člení podle toho, zda se vykazují výsledkově nebo rozvahově (ve vlastním kapitálu). Důvodem zobrazení některých položek gains a losses do vlastního kapitálu je většinou snaha tvůrců standardů o zmírnění výkyvů vykázaného výsledku, v konkrétním sledovaném období, vlivem přecenění dlouhodobých hmotných a nehmotných aktiv¹².

Při zveřejnění úplného výsledku za období dle IFRS jsou navrženy dvě základní varianty. Jednak výsledkem za období končí samostatná výsledovka (pokud je výkaz o úplném výsledku prezentován ve dvou výkazech) nebo se jedná o část výkazu o úplném výsledku prezentovaném v jednom výkazu.

Výnosy z prodeje (výrobků, zboží a služeb)

- náklady prodaných výkonů

= hrubá marže

....

Finanční výnosy/náklady

...

daň ze zisku

± čistý zisk (ztráta) z ocenění fair value,

± čistý zisk (ztráta) z ukončených operací

= Zisk za období

Ostatní úplný výsledek

Realizovatelná finanční aktiva

...

Ostatní úplný výsledek za období (po zdanění)

Porovnejme členění zveřejňovaných informací o úplném výsledku za období dle IFRS a US GAAP.

Obsah a členění vykázaného výsledku dle US GAAP

Členění hospodářského výsledku dle US GAAP je historicky relativně propracované, vychází ze systematického a vnitřně logicky uspořádaného členění činností podniku, důležité je přitom posouzení:

- a) stability a pravidelnosti činnosti;
- b) zda se jedná o tzv. hlavní či vedlejší (sekundární) činnosti;
- c) zda faktory, které ovlivňují výsledek činnosti, má podnik pod kontrolou, ovládá je, je schopen je řídit, či nikoliv.

¹² Vzhledem k zaměření tohoto textu není výčet „Gains“ a „Losses“ zobrazených přímo ve vlastním kapitálu, rozvahově, úplný.

Strukturu položek výsledovky dle amerických účetních standardů je možno obecně vyjádřit například následujícím způsobem¹³:

Výnosy z prodeje (výrobků, zboží a služeb)

- náklady prodaných výkonů

= hrubá marže

- ostatní provozní náklady

+ zisk/přínosy - ztráty/újmny

+ jiné výnosy - jiné náklady (sekundární)

± neobvyklé a řídké se vyskytující činnosti

- daň ze zisku

= Výsledek z pokračujících činností

± Výsledek z ukončených operací

± Souhrnný vliv změn v účetních pravidlech (po zdanění)

= Čistý zisk (ztráta)

Z výsledovky US GAAP je možno jednoznačně oddělit výsledek z pokračujících (*continuing*) činností, který je dále podrobněji členěn, od výsledku z ukončených (*discontinued*) operací či vlivem změny účetních pravidel. Přitom podmínky pro vykázání zisku z ukončených operací jsou dále podrobněji standardy vymezeny, především to, kdy je vůbec možno považovat činnost podniku za ukončenou. Hlavním cílem je vykázat samostatně zejména částky související se snížením hodnoty aktiv držených k prodeji.

Poznamenejme pouze, že pokračující a ukončované činnosti ve zveřejněné výsledovce jsou chápány odlišně než by tomu mohlo (mělo) být z pohledu managementu, v interním reportingu, v návaznosti na životní cyklus výkonu. Výrobová řada (například konkrétní značka automobilu), která již dle plánu „dobíhá“ či dokonce překračuje původně předpokládanou dobu existence (prodeje), nevyvolává náklady na vzdělávání, na marketing, na budování distribuční sítě atd. Odlišení takto manažersky chápaných „ukončovaných“ činností v interním reportingu je z pohledu řízení velmi důležité pro alokaci nákladů a stanovení odlišných kritérií měření přínosu produktových řad (jejich „výhodnosti“) ve sledovaném období. Pokud se konkrétní produktová řada (značka automobilu) na trhu udrží déle, než byl původní předpoklad, tak je jeho ziskovost relativně velmi vysoká, přitom z hlediska budoucího rozvoje již tento produkt pouze dožívá a nemá růstový potenciál.

Informační podpora měření zisku (přínosu) jednotlivých fází životního cyklu (růst, udržení, sklizeň) umožňuje propojit operativní, taktické a strategické řízení, poskytuje důležité informace pro ověření a reálné naplnění předpokladů, které byly známy při sestavení kalkulace životního cyklu výkonu, jako velmi důležitého nástroje strategického controllingu.

Pokračující činnosti

Všimněme si pojmového aparátu, který je používán ve výsledovce US GAAP pro odlišení základních skupin odlišných vlivů na dosažený zisk. Jednak to jsou výnosy a náklady základních výdělkových činností podniku, označených jako hlavní (*major, central*) činnosti a a vedlejší (*secondary*) činnosti. Tento pojmový aparát je velmi blízký obecně teoretickým

¹³ Převzato z Kovanicová, D. (2002).

disciplinám. Odlišuje primární poslání podniku, a s tím související zhodnocení zdrojů hlavní výdělečnou činností, tzn. tvorbou výkonů a jejich prodejem zákazníkům; a dále sekundární zhodnocení zdrojů vytvořených hlavní výdělečnou činností, ale uvolněných ať již na přechodnou dobu či dlouhodobě. U výrobních, obchodních podniků a podniků služeb (jiných než finančních institucí) jsou touto sekundární (vedlejší) činností činnosti finanční a investiční.

Hrubá marže

Důležitou položkou výsledovky US GAAP je hrubá marže. Pojem hrubá marže v češtině konkrétněji nespecifikuje její vlastní ekonomický obsah, v odborných diskuzích by proto mohlo snadno dojít k nedorozumění.

V angličtině je již samotným pojmovým označením marže vyjádřena její vypovídací schopnost, ekonomický obsah. V uvedené struktuře položek zveřejňované výsledovky se konkrétně jedná o „Gross Profit Margin“, která je kvantifikována z výnosů z prodeje po úhradě „výrobních“ nákladů prodaných výkonů, tedy nákladů, kterými je (popř. by byl) vytvořený výkon oceněn v aktivech (tzv. náklady výkonu). V ostatních provozních nákladech jsou zahrnuty tzv. náklady období, tzn. náklady uhrazované z výnosů z prodeje v období vzniku – náklady prodeje a distribuce, řízení a správy.

V anglické terminologii nemůže dojít k nedorozumění a záměně Gross Profit Margin například s Margin Contribution, která je známá z manažerské výsledovky a je kvantifikována z výnosů z prodeje po úhradě variabilních nákladů prodaných výkonů (variabilních ve smyslu výrobních a prodejních nákladů výkonů). Všimněme si, že rozdíl ekonomického obsahu obou marží (Gross Profit Margin, Margin Contribution) souvisí nejen s rozlišením variabilních a fixních nákladů, způsobem jejich zahrnutí do ocenění výkonu, ale i okamžikem, kdy je výkon oceněn (v okamžiku jeho vytvoření a zobrazení v rozvaze, či v okamžiku jeho prodeje, se zahrnutím i variabilních nákladů prodeje).

Margin Contribution z manažerské výsledovky je používána pro porovnání přínosu z prodeje konkrétních výkonů, zahrnuje proto nejen variabilní náklady výroby, ale i prodeje. Při rozhodování o optimální struktuře sortimentu se porovnávají kalkulované náklady výkonů (lépe řečeno marže výkonů) v okamžiku prodeje. Kalkulace pouze variabilních výrobních nákladů by neposkytovala dostatečně kvalitní informace pro takováto rozhodování. Prodejní variabilní náklady (včetně distribučních nákladů) jsou v současné době u některých oborů činnosti velmi důležitou nákladovou položkou, která ovlivňuje posouzení výhodnosti prodeje výkonu v porovnání s ostatními položkami v sortimentu (vlivem rozdílných dopravních nákladů odlišných distribučních kanálů, vlivem odlišných platebních a dodacích podmínek zákazníků, ...).

Neobvyklé a řídké se vyskytující činnosti

Nemělo by ujít naší pozornosti, že jednou z položek výsledovky dle US GAAP je i samostatně kvantifikovaný výsledek z „neobvyklých a řídké se vyskytujících“ (*unusual and infrequently*) činností. Vzhledem k rozsahu tohoto příspěvku není věnována pozornost

podrobnějšímu vymezení a odlišení těchto činností. Uvedme však jednoduchý příklad, ze kterého je zřejmé, jak pouhé vyčlenění této části výsledku (samozřejmě pokud ve sledovaném období příslušná transakce vůbec nastane), poskytne externím uživatelům důležité informace, s relativně vysokou srozumitelností. Typickým příkladem je výsledek z prodeje dlouhodobých aktiv využívaných v hlavní výdělečné činnosti (pozemků, technologického vybavení).

V porovnání s IFRS, kdy počínaje rokem 2005 došlo k zásadní změně, ke zrušení mimořádné části výsledovky, tedy kroku správným směrem, však zároveň není zcela ujasněno, kam zařadit vlivy, které mohou být významné, přitom se běžně nevyskytují, jsou však součástí rozhodování managementu. Jedná se o události, které se stávají, jejich míra ovlivnitelnosti z pohledu managementu je přitom od relativně vysoké (uvedený příklad prodeje dlouhodobých hmotných aktiv), až po téměř nulovou (přírodní katastrofy, zásahy státu do činnosti podniku, politické převraty,...). Je zřejmé, že pokud je tento výsledek dle IFRS možno zahrnout do Gains (Losses), že je svojí podstatou jiný než je vliv změny ocenění aktiv, a že řešení, které nabízí US GAAP zveřejněním samostatné položky „neobvyklé a řídké se vyskytující“ činnosti, má vyšší vypovídací schopnost.

Závěry a shrnutí

Na rozdíl od základní podoby výsledovky dle US GAAP, která důsledně člení výsledek dosažený za období dle základních faktorů, které ovlivnily jeho výši, je pro strukturu vykázaného výsledku dle IFRS důležité odlišení, zda se Gains a Losses vykazují výsledkově nebo rozvahově (ve vlastním kapitálu). Toto odlišení by mohlo být významné zejména v souvislosti s rozdělováním zisku, odlišením realizovaných a nerealizovaných přínosů (úbytků). Pokud by v budoucnosti tato změna ve výkazech dle IFRS vedla i ke změně obchodně právní legislativy, a tedy i například pravidel odměňování managementu finančních institucí, nemusel by možná být hospodářský vývoj ve světě v roce 2009 tak hluboce zasažen finanční krizí. V době, kdy se začaly propadat ceny „toxických“ finančních aktiv byly efekty z očekávání jejich vysokých cen bohužel již dávno rozděleny. Přitom to byly efekty pouze „vykazované“ nikoliv „realizované“.

Abstrakt

Požadavky US GAAP a IFRS jsou shodné z hlediska vymezení obsahu vykázaného zisku - úplného výsledku (*comprehensive income*), liší se však ve způsobu členění položek výkazu. Na rozdíl od základní podoby výsledovky dle US GAAP, která důsledně člení výsledek dosažený za období dle základních faktorů, které ovlivnily jeho výši, je pro strukturu vykázaného výsledku dle IFRS důležité zejména odlišení, zda se Gains a Losses vykazují výsledkově nebo rozvahově (ve vlastním kapitálu). Toto odlišení vytváří dobrý základ pro obchodně právní legislativu, ve které by bylo možné upravit pravidla rozdělování zisku kapitálových společností, s odlišením realizovaných a nerealizovaných přínosů (úbytků).

Klíčová slova: výkaz o úplném výsledku, IFRS, US GAAP, hlavní výdělečná činnost, vedlejší činnost, neobvyklé a řídké se vyskytující události